

mindannyian elmondhatjuk ugyanis, hogy *benne vagyunk minden mozdulatunkban*, mert azok éppúgy személyiségünk tükrét tárják eléink, mint gondolataink, szavaink, egész viselkedésünk.

SZOBOSZLAI FERENC

Hajdúszoboszló

Hogyan használom fel a Kincskereső ifjúsági irodalmi folyóiratot a magyar nyelv és irodalom óráin?*

Az állami oktatás helyzetéről és fejlesztéséről szóló MSZMP KB határozat okos józansággal a stabilitásnak és a dinamizmusnak, a megőrzésnek és a továbbfejlesztésnek egységét igényli a pedagógia minden munkásától. Ez a szellem hatja át az Oktatási Minisztérium tananyagcsökkentésre vonatkozó irányelveit is. Saját gondjaink megoldására készül az új tanterv, amely a legkorszerűbb oktatás-nevelés új alapjait kívánja lerakni.

A tantervi reform, a tananyagmódosítás azonban nem oldja meg a korszerű oktatás kérdéseit, hozzá tanítók-tanárok korszerű szemléletére, modern metodikai felkészültségre is szükség van. Olyan módszerekre, amelyekkel képessé tehetjük a jövő nemzedékét a nem intézményes, öntevékeny művelődésre. Az iskolában rendelkezésre álló időt tehát arra kell felhasználnunk, hogy tanulóinkban kifejlesszük az öntevékeny művelődés igényét és készségét. Az információszerzés és -tárolás, a világban való eligazodás, az öntevékeny művelődés új, eredményes és szívesen vállalt módját kell elsajátíttatnunk tanulóinkkal. Ehhez feltétlenül szükség van az anyanyelv tudatos és megfelelő szintű használatára, az olvasás biztos készségére, a szóbeli és írásbeli kifejezőképesség teljes vértetére. Ezek nélkül a készségek nélkül a tanuló nem tud megfelelni az iskolai követelményeknek. Ezt hangsúlyozza a párthatározat, ezt az elgondolást szolgálja a tanterv módosítása is.

Az irodalomtanítás célja változatlanul az irodalmat szerető, értő olvasóvá nevelés. A tanterv csökkenti a törzsanyagot, és az így felszabadult órákat készségfejlesztésre szánja. Az olvasóvá nevelés szempontjából az a döntő, hogy a készségfejlesztő órák száma nőtt, s ez valóban nagy nyereség. Az 5–8. osztályban csaknem 60% a készségfejlesztő óra.

Az a döntő tehát, *hogyan tudjuk kibasználni a készségfejlesztő órák lehetőségeit.*

Az a pedagógus, aki a legteljesebb tanári szabadsággal alkotóan végzi feladatát, a korszerű irodalomtanítás munkáját, annak a készségfejlesztő órák tervezésében valóban korlátlanul érvényesülhet módszertani szabadsága. Kétségtelen, hogy a készségfejlesztő órákra való felkészülés sok ötletességet, időt és erőt kíván a pedagógustól. De megtérül ez sokszorosan.

A tantervmódosítás által megnövekedett készségfejlesztésre fordítható idő rendkívül nagy lehetőségek tárháza, amelyben a pedagógus optimális határfokon megte-

* A „Hogyan használom fel a Kincskereső irodalmi folyóiratot oktató-nevelő munkámban?” című pályázaton II. díjjal jutalmazott pályamunka.

remtheti az olvasóvá nevelés feltételeit. A megsokszorozódott készségfejlesztő órák segítenek abban is, hogy az osztály olvasási színvonalának megfelelően, változatos és a tanulók érdeklődési körének megfelelő, a tankönyvön kívül más írásműveket – első-sorban ifjúsági irodalmi alkotásokat – is olvassunk egy-egy készségfejlesztő óra keretein belül. Tehát ne csak az olvasókönyvből olvassunk, hanem újságból, a Pajtásból, a Kincskeresőből és más irodalmi folyóiratokból is.

A tananyagcsökkentéssel szinte azonos időben jelentették meg a Kincskereső ifjúsági irodalmi folyóiratot. *Ez a véletlenszerű időbeni egybeesés a magyartanítás számára felbecsülhetetlen értékű.*

Meg kell mondani őszintén, hogy a 10–14 évesek megszerették ezt az ifjúsági irodalmi folyóiratot néhány szám megjelenése után. Kezdetben 50 példányban rendeltünk, ma már 150 db Kincskeresőt vásárolnak felső tagozatos tanulóink. Felső tagozatosaink 75 százaléka rendszeresen vásárolja és olvassa a közkedvelt folyóiratot.

Nevelőtestületünk is nagy örömmel fogadta a Kincskereső ifjúsági irodalmi folyóiratot. Akkor még magyarszakos kollégáimmal együtt csak a gyermekekhez szóló, irodalmi élményt és olvasási lehetőséget nyújtó eszközt láttunk ebben a folyóiratban. Később azonban **tapasztalunk kellett, hogy ennél sokkal többet nyújt a 10–14 éves korosztályú gyermekeknek a Kincskereső.**

Tanítványaink vezettek el bennünket ennek a felismeréséhez. A tanítási órákon maguk a gyermekek hozták összefüggésbe az ismereteket a folyóirat különböző számaiban található versekkel, mesékkel, irodalomelméleti cikkekkel és más – az irodalom- és nyelvtanórán felhasználható – ismereteket nyújtó és kiegészítő írásművekkel. Úttörő-klubdelutánokon a műsorszámok nagy része is a Kincskeresőből származott, a folytatásos regény miatt is várták a következő számok megjelenését, s elég gyakran tapasztaltuk, hogy a tankönyvekbe rejtve a Kincskereső legújabb számaikat böngészik tanítványaink.

Nem csoda hát, hogy magyarszakos kollégáimmal együtt kezdtünk jobban odafigyelni a gyermekek körében oly népszerű folyóiraatra. Mi magunk is megvásároltunk minden számot, elolvastuk kezdetben azért, hogy ne érjen váratlanul bennünket az órán a folyóiratban megjelenő cikkekkel kapcsolatos kérdés. Később azonban szükségét éreztük annak, hogy egy-egy óra tervezésénél szemléltetésként felhasználjunk egy-egy verset az irodalomórán, nyelvtanórán pedig az „Édes anyanyelvünk” rovatait, rendkívül jól használható példatárait az oktatás folyamatába beillesztjük. Kezdetben persze ötletszerűen történtek mindezek. Az évek során azonban olyan tapasztalati anyag halmozódott fel, amely tudatos és tervszerű munkára ösztönzött bennünket. Az „A”-szakos munkaközösség egyik összejövetelén a tapasztalatok és módszerek összegezését tűztük ki célul. Megállapítottuk, hogy:

- A Kincskereső ifjúsági irodalmi folyóirat az általános iskola 5–8. osztályos tanuló számára jó alapot teremt az olvasóvá nevelés alapjainak lerakásához.
- A folyóiratban közölt versek elemzése, az *Irodalmi séták*, a *Testvérműzsák* című rovatok az irodalomtanítás, az *Édes anyanyelvünk* és a *Rejtvényfejtek klubja* című rovatok pedig a magyar nyelvtan készségfejlesztő óráin jól illeszthetőek az oktatás folyamatába.
- Megállapítottuk, hogy a felső tagozatos tanulóink 75 százaléka rendszeresen megvásárolja a Kincskeresőt, s ezért az oktató-nevelő munka tervezésénél támaszkodhatunk az elemző és szemléltető feladatok gyakoroltatására, s önálló vagy csoportos feladatként is megjelölhetünk egy-egy számban megjelent verset, szöveget vagy cikket.

Az „A” szakos munkaközösségnek ezen a foglalkozásán tapasztalataink összegzése alapján határoztuk meg feladatainkat:

1. Az 5–8. osztályok magyartanításában egységesen a Kincskereső ifjúsági folyóiratban közölt publikációk közül az osztályok adottságainak megfelelően feldolgozzuk azokat a verseket, cikkeket és népköltészeti alkotásokat, amelyek egy-egy témakör készségfejlesztésénél lehetségesek.
2. A Kincskereső eddig megjelent számain tekintjük elsősorban a készségfejlesztő órák bázisának, de továbbra is figyelemmel kísérjük az újonnan megjelenő számok eszköztárát, és hasznosítjuk azokat az önálló olvasásban, a versek elemzésében és más készségfejlesztést szolgáló didaktikai feladatok megvalósításában.
3. A tanterv által a 7–8. osztályokban meghatározott 2 vita közül az egyiket az újonnan megjelenő számok irodalmi alkotásaiból tervezzük meg.
4. Önálló olvasásra, az irodalmi művek elemzésében való jártasság gyakorlására is javasolunk és ajánlunk tanulóinknak a Kincskeresőből.

Iskoláinkban az elmúlt években minden kétséget kizáróan nagymértékben segítette a Kincskereső ifjúsági irodalmi folyóirat a korszerű pedagógiai törekvéseket: az önálló tanulói ismeretszerzést, az olvasóvá nevelést, a gondolkodásra nevelést és az értelem kibontakoztatását.

Ezért tartom szükségesnek a szaktanári munka tantárgypedagógiai tapasztalatainak összegyűjtését és bizonyos rendszerezésének elvégzését. Jelen tanulmányom is ezt a célt kívánja szolgálni.

Egy vidéki város általános iskolájában megvalósított, a magyartanításban felhasznált Kincskereső ifjúsági irodalmi folyóirat módszertani tapasztalatait kívánom bemutatni, amely ha nem is volt törésmentes fejlődésű, de jelentős mértékben elősegítette iskolánkban a korszerű pedagógiai törekvésünk megvalósítását.

Jelen tanulmányban a „Magyar nyelv és irodalom” óráin a Kincskereső felhasználási módszertanát kívánom közrebocsátani megfigyeléseim és felméréseim alapján. Bizonyítani kívánom, hogy:

1. A megnövekedett készségfejlesztő órák rendszerében meghatározó feladatot lát el a Kincskereső ifjúsági irodalmi folyóirat, mert a tanulók érdeklődési körének megfelelő irodalmi élményeket nyújt.
2. A Kincskereső anyagának felhasználása a készségfejlesztő órák tervezésében a tanári szabadság kibontakoztatását is elősegíti.
3. A magyar nyelv és irodalom oktatása sem térhet ki a művelődési anyag szélesebb körű alkalmazása elől.

A KINCSKERESŐ ANYAGÁNAK FELHASZNÁLÁSA AZ IRODALOM TANÍTÁSÁBAN

Mindenekelőtt vegyünk néhány példát, hogy a Kincskereső folyóirattal – a változott körülmények között – milyen lehetőségek adódnak a készségfejlesztő órák korszerű felhasználásában.

Népköltészet témakörében:

A Kincskereső széles skálájú felhasználási területe közül a folyóiratban publikált népköltészeti alkotások nagy jelentőséggel bírnak a készségfejlesztő órákon. Egy-egy *népmese, mondóka, monda* vagy *ballada* szervesen építhető be mind az 5., mind a 6. osztályos tanterv követelményrendszerébe.

Az 5. osztályban a tanterv 15 órát ír elő a Népköltészet című témakör tárgyalására.

Ennek a tizenöt órának több mint a fele készségfejlesztésre fordítható. Bőven van tehát alkalom arra, hogy a folyóiratban megjelent népmeséket akár az *olvasási, fogal-*

mazási, műfaji vagy akár a *cselekménymondást* gyakorló, készségfejlesztő órák közé beiktathassuk.

Tanmenetemben – a népköltészet témában – a következőképpen kerültek tervezésre a Kincskeresőben megjelent mesék: A téma 6. órájában:

„Olvasási készség fejlesztése: *A csizmadiahal*. (Kincskereső II. évfolyam 6. szám.) Didaktikai feladat: az olvasási készség fejlesztése, műfaji ismertetőjegyek gyakorlása.”

Tanulóim többsége már ismerte a mesét a Kincskeresőből. Az újraolvasás jó alkalom volt arra, hogy a korábbi órákon feldolgozott mesék műfaji jegyeit bővítsük és megszilárdítsuk. A népköltészeti alkotásokra jellemző ismereteket is tovább bővíthetem: „A magyar népköltészetben sok a humor és a vidámság.”

Ugyancsak az 5. osztályban kerül sor a „Mese a műköltészetben” című témakör tárgyalására. A tizenkét órában tervezett témakör is bő felhasználási lehetőséget ad az ifjúsági folyóiratban megjelent műmesék bemutatására, készségfejlesztésre.

A műmese témakör 5. órájában:

„Készségfejlesztés: *Illyés Gyula: Mese a csodafurulyás jubászról*. (Kincskereső III. évfolyam 2. szám.)

Didaktikai feladat: az írásművek külső formájuk szerint prózai vagy verses alkotások megkülönböztetése, az anyag elrendezése az elbeszélő és leíró fogalmazásoknál.”

Ezen az órán sikerült felismertetnem tanulóimmal a mese mondanivalóját, ugyanakkor a mesék szimbólumrendszere is a megfigyelés előterébe került.

A műmese témakör 9. órájában:

„Olvasási készség fejlesztése: *Stanislaw Lem: A három kőbor űrlovag*. (Kincskereső III. évfolyam 2. szám.)

Didaktikai feladat: Először látott prózai szöveg folyékony és értelmes gyakorlása.”

A kaland-témát feldolgozó műmesét nagy figyelemmel olvasták a gyermekek, és optimális határfokon sikerült megvalósítanom az óra célkitűzését.

A 6. osztály Népköltészet című témaköréhez is jól alkalmazkodik a Kincskereső *Testvérműzsák és a Népköltészet* rovata.

A Testvérműzsák című rovatban a népdalok keletkezésével kapcsolatos cikkek közül a készségfejlesztő órák alkotó légkörét teremtik meg a Bartók Béla és Kodály Zoltán népdalgyűjtő körútjairól készült cikkek és dalszövegek, amelyek egyúttal alkalmasak a népdalok természeti képeinek, a természeti kép és a megénekelte érzés közötti kapcsolat, a népdalok ritmusának megfigyeltetésére is.

A 6. osztályos tanmenetemben tervezett nyolc órában alkalmam van három olyan készségfejlesztő órát tartanom a folyóirat-gyűjteményből, amely a népdalok szépségeit, keletkezéseik körülményeit és a nép örömeinek, bánatának megfigyeltetését és gyakorlását segíti elő.

A *népballadák* témaköréhez is jó adalékokat kínál a Kincskereső. A népballadák szövegének, hangulatának érzékeltetését, a szegény–gazdag ellentétet, a földesúri világ embertelenségének bemutatására alkalmas cikkek egész sora alkalmazkodik a tantervi követelményekhez.

A Kincskereső I. évfolyam 2. számában közölt „*Szállj le, holló, szállj le*” című háromszéki népballada feldolgozását is terveztem tanmenetemben. Nem nehéz ugyanis felismerni didaktikai értékét. A műfaji ismeretek megszilárdításától kezdve a ballada érzelmi hangulatának, leglényegesebb elemeinek érzékeltetésén keresztül a jelző, a

hasonlat és a megszemélyesítés felismerését, készségfejlesztését is szolgálja. Ezért jól illeszkedik be a tanítás-tanulás folyamatába.

Ugyancsak sikerrel alkalmaztam a népballada témakörön belül a Kincskereső I. évfolyam 2-3. számaiban megjelent „*Szarvasok csapásán*” című cikket is. Ez a cikk ugyanis a gyermekek életkori sajátosságaihoz alkalmazkodva elemzi *Bartók Béla: Cantata Profana* népballadái ihletésű művét. Az elemzésnek különösen azok a részletei hasznosíthatóak, amelyek a nagy zenei alkotás alapélményét adták Bartók Bélának. Ugyanakkor a népköltészeti alkotások továbbélését, a műköltészettel való kapcsolat elmélyítését is segíti megvalósítani a didaktikailag jól szerkesztett cikk szemléletes példatárával. A népköltészetről, mint „tisztá forrásról” is szemléletes képet alakíthatok ki Bartók Béla hitvallásának bemutatásával: „*Az én igazi vezéreszmém a népek testvérré válásának eszméje, a testvérré válásé minden háborúság és viszály ellenére. Ezt az eszmét igyekszem szolgálni zenémben. Csak tiszta, friss és egészséges legyen ez a forrás.*” Ennek a készségfejlesztő órának az értékét még csak növeli az ének-zene tantárggyal való koncentráció, amikor hanglemezzel bemutatok a műből néhány zenei részt.

A 6. osztály Népköltészet témakörében a műfaj jegyeinek bővítésére is felhasználom a Kincskeresőt. A folyóirat I. évfolyam 1. számában közölt „*Mi van a világon a legtöbb?*” című monda elemzése pl. jó alkalom arra, hogy a népköltészet jegyei közül a humor, a vidámság, az elképzelés és valóságos elemek a megfigyelés középpontjába kerüljenek. Ez az írásmű a fogalmazási ismeretek készségfejlesztését is szolgálja, mert a 22 soros monda tárgyalása a tömörítő cselekményelmondás gyakorlására ad alkalmat. A magyar mondakörből vett mondák műköltői feldolgozásához is találunk készségfejlesztő óráinkhoz anyagot a Kincskeresőben. A szövegű és tömörítő cselekményelmondás gyakorlásához különösen alkalmasak azok az irodalmi alkotások, amelyek a gyermekek képzeletvilágához igazodó nagyerejű, bátor, igazságos és a gazdagok eszén túljáró hősök a főszereplők.

Tatay Sándor: „*Kinzi Palkó mint Ludas Matyi*” című írása például (I. évfolyam 1. szám.) lényegkiemelő, a mondai hős társadalmi hovatartozásának megítélésében nyújt többet a tankönyvben levő mondai hősök jellemző jegyeinek felismerhetőségénél: „*Mit gondolsz! Állat a paraszt, hogy korbáccsal ütöd? – Azzal, még mielőtt kardjához nyúlhatott volna, megragadta a kegyetlenkedőt és a magasba emelte.*” Az írásmű kép-illusztrációja (magasba emelt uraság, a paraszt az ostorral s ökölbe szorított keze) a szemléletességet még fokozza is.

Az ilyen jellegű készségfejlesztő órák azok, amelyek a tantervi követelmények eléréséhez elvezetnek, mert a szemléletesebb oktatást és a megértést segítik elő. A népköltészet és a műköltészet kapcsolatának fontos láncszeme a Kincskereső ifjúsági irodalmi folyóirat „*Íróknál, költőknél*” című rovata is. Az I. évfolyam 2. számában „*A Kincskereső Csanádi Imrénél*” című cikkében a műköltészetben tovább élő népköltészeti elemek napjainkban is megvalósuló gyakorlatáról tájékoztatja az olvasót. A népköltészet és a műköltészet kapcsolatát szemléletesen summázza Csanádi Imre a róla írt cikk mottójában: „*A népköltészet szellemét igyekeztem átvenni...*” Csanádi Imre ugyanebben a számban a népköltészeti elemek ma is érvényesülő példáját adja. A rím és a ritmus gyakorlását pedig „*Édesvízű biénák*” c. verse szolgáltatja: *királya-pirája, tengernyi-félni, folyói-mondhatói* stb.

A műköltészet születésének módozatairól sem árt izelítőt adni tanulóinknak. *Lázár Ervin*, ifjúsági író a műmese születéséről (Kincskereső I. évfolyam 2. szám.) *Mes-tereimről* című írásában a 6. osztályos életkorú gyermekek nyelvén szól erről a témáról... A „műhelytitkok” feltárása után „*Szörnyeteg Lajos, jaj de álmos*” című meséjével mai és mindennapi témába vezeti el a gyermekeket.

Ezek az órák az érdeklődés felkeltését, a beszélgetést, a cselekményelmondást, a

tömörítést és még sok más didaktikai célkitűzés megvalósítását teszik lehetővé, amelyben a tanítás és tanulás korszerűbbé válik.

A Kincskereső gazdag tárháza azonban nemcsak a népköltészeti alkotások témakörében bizonyult az oktató-nevelő munka hatékony eszközének, hanem az irodalomtanítás számtalan más területén is.

Az ifjúsági irodalmi folyóirat „Irodalmi séták” és a „Kincskereső írónál és költőknél” című rovatokban például olyan cikkek jelennek meg, amelyek az irodalomelméleti és a fogalmazási ismeretek készségfejlesztő óráit színesebbé és vonzóbbá tehetik a gyermekek számára.

Ezekben a rovatokban megjelenő írások, portrék szervesen illeszkednek egy-egy író vagy költő életútjának feltáráshoz, és mélyebb, az emberi oldalról való megközelítéséhez. Az eddigi gyakorlat azt igazolja, hogy tanítványaink sokkal inkább befogadói a „Kincskereső”-ben írókról, költőkről leírt ismereteknek, mint a tankönyvekben található, eléggé merev ismeretközlő szövegnek. A 8. osztályban például József Attila életéről összefüggő beszámolóban számot kell adni tanulóinknak. Sajnos azonban a tankönyv nem ad olyan szöveggyűjteményt, amely által a költő életrajza szemléleti fokon feltárulhatna. A tragikus sorsú költő küzdelmes életét és a kor elnyomó, embertelen voltát legszemléletesebben a Balatonszárszón töltött utolsó hetek bemutatásával lehet érzékeltetni. Igaz, hogy József Jolán könyvében részletesen olvasható a szanatóriumból a szárszói, családi környezetbe utalt, megpecsételt sorsú költő utolsó 30 napjának viszontagságos története, de számolnunk kell azzal is, hogy ez a könyv nem jut minden tanuló kezébe. A Kincskereső ebben is segítségünkre van. Az irodalmi séták rovatában (II. évfolyam 1. szám.) „E föld befogad, mint persely . . .” c. Fodor András írása tömör és a tanterv célkitűzéseivel jól alkalmazkodik.

József Attila utolsó napjairól, a panzióbeli párnája alatt talált utolsó verseskéziratáról tudósítja a gyermek olvasót. A költő emlékeit őrző Balaton-parti falu múzeumának két darab tárgyi emlékeről Fodor András ezt írja: „Személyes holmija nincs a tárlókban, csak egy ütött-kopott bőrtárca és egy régimódi töltőtoll. Am ezek is elegendők tárgyi bizonyosságnak a költő mellett, akinek ugyan sobasem volt 200 pengő a tárcájában, de tollával mégis nemzedékeket tett gazdaggá.”

Ez a találó meghatározás mélyen vésődik a 14 éves gyermek érzelmi és értelmi világába. Sokkal jobban, mint bármely más életrajzi adat. A 32 éves korában elhunyt költő emberi nagyságát ugyancsak Fodor András: *Ének József Attiláról* című verséből az utolsó előtti szakaszt tartom legcélravezetőbbnek bemutatni:

„Mibennünk . . . nem torzulhat el arca.
Okos fejét szelíden félrehajtvá
mosoly vibrál sarlós szemén.
Dacosan csontos, magas homlokáról
a tiszta értelem világol,
a biztató, makacs remény.”

Radnóti Miklós portréját teszi teljessé az „Irodalmi séták” c. rovatban (I. évfolyam 2. szám.) *Madácsy László*: „Oly korban éltem én . . .” cikkének felhasználása. Nevelési célkitűzéseink is termékenyebb talajba hullanak, ha kiemeljük vagy kiemeltetjük ezt a gondolatot: „Mert tudod, Jancsi, nem az a bátor ember, aki félelem nélkül hajt végre vakmerő dolgokat, hanem az, aki fél, és minden félelme ellenére teljesíti kötelességét.”

Az aránytalanság és a halhatatlanság szimbólumává emelhetjük a cikk poémikus

summázását is: „Egyetlen jegyvere pici töltőtolla volt a tankok ágyúival szemben, és ő, a toll katonája győzött minden embertelenségén, halálon és időn.”

Az igazi ifjúsági irodalom pozitív hatásrendszerét jól mérhetjük *Tatay Sándor: Puskák és galambok* című regény tárgyalásánál. A 8. osztályos tanulóinkban a regény elolvasása után tovább él a szereplők bátorsága, s izgatja őket az író valóságalapja és a regény élményforrása. „*A Kincskereső Tatay Sándornál*” (I. évfolyam 1. szám.) rovatban erre is választ kaphatnak tanulóink. A készségfejlesztő órán önálló feladatnak adott megfigyelési szempontok, s azoknak helyes megoldása feltárja a gyermekeket foglalkoztató kérdésekre a magyarázatot: „*A Puskák és galambok sem születetett volna meg, ha nem élek egyik legfogékonyabb korszakomban a romantikusan szép Tatatóvároson, és nincs a szemem előtt vonattal bejáró iskolatársaim minden addig ismert falutól különböző nagy faluja, a Tanácsköztársaság utáni Tatabánya.*”

A cikkben feltárul az író élményforrása is: „*A puskák és galambok kora is történelem a gyermeknek, aki most olvassa, de nekem személyes emlékem. Regényem gyermekszereplőinek valódi nevüket egyenként ki tudnám mondani akkor is, ha nem élték egy helyen, nem alkottak a valóságban is véd- és dacszövetséget.*”

Míndezek az írói vallomások alkalmasak arra is, hogy tanulóink világosan lássák az irodalomnak a társadalom életében betöltött szerepét, a valóság tükröződését és az írói állásfoglalás indítékait.

Az irodalomtanítás készségfejlesztő óráinak hatékony eszközévé vált a Kincskereső „*Rejtvényfejtők klubja*” is. Természetesen a rejtvények megfejtése nem mindig egy órán történik. A játékos és nagyon élvezetes szellemi torna feltétele az előkészítés. Az előkészítés során ugyanis a gyermekek „búvárkodnak” a könyvtárakban, adatokat gyűjtenek, és a katalógusban könyvcímeket keresnek. Tehát önálló ismereteket szereznek, tevékenykednek, és egy-egy órs között nemes versengés alakul ki. Végül a szükséges adatok birtokában elkezdődhet az élvezetes szellemi torna egy-egy készségfejlesztő óra keretében. Az irodalmi tájékozottság megszerzése mellett ugyanis szükség van a gyermekek fantáziájára, leleményességére is. A rejtvényfejtés órsönként történik, majd az egész osztályközösség ötletgazdagságát tesszük próbára a teljes megfejtést segítő tanári kérdésekkel. Vannak azonban olyan irodalmi rejtvények is, amelyek megfejtése egyetlen órán is megtörténhet. Így például a Kincskereső III. évfolyam 2. számában „*Ugyanabban az évben*” című rejtvény alkalmas egyetlen óra részfeladatának megoldására: A 6 kérdésből álló feladat megfejtésére a 8. osztály készségfejlesztő óráján kerülhet sor. Az elmúlt év során az „Ugyanabban az évben” rejtvényt önálló feladatnak adtam tanulóimnak, és teljesítményüket felmértem. Ennek alapján megállapítottam, hogy a tantervi követelményeket tartalmazó kérdésekre adott válaszok 87 százalékos, a tantervi követelményekhez nem tartozó válaszok pedig 70 százalékos teljesítmény-szintet mutattak.

Ez az eredmény számomra bebizonyította, hogy tanulóim 70–75 százaléka rendszeresen olvassa a Kincskeresőt. Ezt a tényt az is megerősíti, hogy az a rejtvény, amelylyel a felmérést elvégeztem előző héten jelent meg a Kincskeresőben, s így a tantervi követelményeken túl ismeretekhez jutott az osztály mintegy 70 százaléka. Minden valószínűség szerint az osztálynak abból a 75 százalékából származik ez a teljesítmény, amelyik rendszeresen megvásárolja a Kincskeresőt, és a megjelenés után a rejtvényt otthon már megfejtették.

A KINCSKERESŐ ANYAGÁNAK FELHASZNÁLÁSA A MAGYAR NYELV TANÍTÁSÁBAN

A magyar nyelvtan tanításához kimeríthetetlen példatárat ad a Kincskereső. A nyelvtani ismeretek alkalmazása, a nyelvhelyesség, a szókincsfejlesztés és a fogalmazás készségfejlesztésében, de szinte minden órán pótolhatatlan eszköztára tanításnak és a tanulásnak.

A Kincskereső cikkei, elbeszélései, regények részletei mind gyakorlási lehetőség, amelynek hasznosítása az anyanyelvi oktatás bázisának is tekinthető.

Óráimon annak örülök, ha tanítványaim előtt a nyelvtankönyv és a munkafüzet mellett a Kincskereső is ott van. Csupán azt kérem tanulóimtól, hogy mindig a folyóirat legutóbbi számát hozzák az órára. Így lehetőségem van egységesen, az egész osztálynak szóló feladatokat tervezni, s azt frontálisan gyakoroltatni.

A nyelvtani ismeretek témakörében az egyszerű és összetett mondatok felismerésére például a folyóirat prózai írásai minden tekintetben célravezetőek az oktatás folyamatában. A nyelvtani ismeretek alkalmazására, a helyesírás gyakorlására a Kincskereső azért is alkalmas, mert az irodalmi művekben élő és megvalósuló alkalmazást tár a tanulók elé. Így például az egyes mondatfajták szerepét, az elbeszélés és leírás élénkítésében az elbeszélésekben vagy más, a Kincskereső folyóiratban megjelent írások sokkal inkább alkalmasak bemutatásra, mint a nyelvtankönyvben található indukciós szöveg korlátozott lehetőségei. *Kántor Zsuzsa: Kösz, sztártrikós!* (III. évfolyam 2. szám.) című elbeszélését akár végig is elemezhetem, mert az eleven szövegben tárul a tanítványaim elé a mondatfajták szerepe az elbeszélés és leírás élénkítésében. Ennek a tantervi követelménynek a teljesítését sokkal inkább elérhetjük olyan irodalmi szövegek gyakorlásával, amelyek szóanyaga a tanulók aktív szókincsébe tartozik.

A gyermekek érdeklődésének középpontjában áll a Kincskereső „Édes anyanyelvünk” rovata is. Ebben a rovatban megjelenő írások közel állnak a gyermekek érdeklődési világához, és éppen ezért alkalmas didaktikai eszköztárunkba felvenni. A Kincskereső II. évfolyam 1. számában „Édes anyanyelvünk” rovata Varga Balázs cikket írt az ellentétekről. Erre az írásra tanulóim hívták fel a figyelmemet a 6. osztályban. Amikor tanulmányozni kezdtem *Vargha Balázs: Ellentétek* című írását, akkor ismertem fel a nyelvtan tanítására értékes rendeltetését az „Édes anyanyelvünk” rovatnak. Ebben a cikkben ugyanis nemcsak egyszerűen példatárról van szó, hanem olyan ismeretanyag-rendszerezésről is, amely a gyengébb képességű tanulók számára is lehetővé teszi az ellentétpárok fogalmának elsajátítását, s ugyanakkor szókincsfejlesztő törekvéseink irányába is mutat. Vargha Balázs írása egyébként egy óravázlat logikai szerkezetét is nyújtja: szemléltet, önálló munkára serkent, gyakoroltat és rendszerezést ad.

A mindennapos használatú ellentétpárok unalmas és semmitmondó variációját mutatja be *Ady Endre: Nincsen bimmusza* című vers egy részletének leírt rendjének visszafordításával:

„A Tél fagyos jégverem.
A Nyár hevítő hőség.”

A valódi szöveg bemutatásával ugyanakkor segít felismertetni a nyelvi tények szótári szempontjait. Ezt az értékes szemléletességet a verselemzéseknél is felhasználom irodalomóráimon. Az „Édes anyanyelvünk” rovat tehát a nyelvtan tanításon túl az irodalomtanításban is értékesíthető. Ezt látszik igazolni az ugyancsak *Vargha Ba-*

lázs: Párhuzamok című írása is (I. évfolyam 2. szám.). Ebben a cikkben szereplő példátartat mind a nyelvtan, mind az irodalomórákon sikerrel alkalmaztam.

Az irodalomtanításban pl. a szemléletes stílus készségfejlesztésében bizonyul hasznosnak. Az óra középpontjában a cikk fő mondanivalóját állítottam: „*Megszoktuk, hogy az olvasott vagy hallott szövegnek minden mondata tovább lépjen, újat adjon. Az ünnepi szónoktól is rossz néven vesszük, ha ugyanazt a gondolatot variálja más szavakkal. Lankasztja figyelmünket a sok ismétlés.*”

Mindezt *Karinty Frigyes* a paralelizmust csúfoló paródiájának bemutatásával tettem szemléletessé. A versek párhuzamos szerkesztésének bemutatására is találunk példát *Vargha Balázs* cikkében. (*József Attila: A betedik.*) A vers szerkezetére emlékeztető, a gyermekek által ismert mondókát is ehhez az órához kapcsolom: „*Ez elment vadászni, ... vagy „Egy üveg alma...”* Mindemellert a nyelvtanórákon is jelentős szerep jut a *Párhuzamok* című cikk elemzésének. A mondat szerkezetének és tartalmának megfigyeltetéséhez és átrendezéséhez a „*Két fa között kisüt a holdvilág*” analógiájára, az azonos mondatrészekből való és felépítésű mondatok alkotásait is jól irányítja példatárával a cikk szerzője.

A tanulmány összegezése:

Minden bizonnyal elhamarkodott szerénytelenségnek tűnne az iskolánkban alkalmazott magyartanítás 3 éves gyakorlatában kialakult módszereket fenntartás nélkül általános érvényű modellként tekinteni. Túl bátor vállalkozás lenne az is, ha az eddigi gyakorlati munkánk során kialakult módszereket a magyartanítás egyetlen korszerűsítési útjaként jelölnénk meg. Nyilvánvalónak tartom, hogy egy szélesebb körben, korszerű mérési módszerekkel általános érvényű konzekvenciák is megjelölhetnék azt az utat, amelyen a *Kincskereső* ifjúsági irodalmi folyóirat felhasználási területei a magyartanítást még intenzívebbé tehetnék. Tudatában vagyok annak is, hogy a *Kincskereső* anyagának felhasználása csak lehetőséget nyújt a magyartanítás korszerűsítéséhez, de önmagában nem válik azzá.

Az a hipotézis azonban – amelyből a bevezetőben kiindultam – az eddigi tapasztalatok alapján bizonyítottnak látszik. Ezért nem kívánok az összegezésben elemzést adni az iskolánk gyakorlatában kialakult módszerek általános érvényű igazolásáról.

Meggyőződésem, hogy a magyartanítás folyamatában nagyon lényeges feladatot lát el a *Kincskereső* ifjúsági irodalmi folyóirat, mert a tanulók érdeklődési körének megfelelő irodalmi élményeket nyújt. Ezért úgy gondolom, hogy iskolánk gyakorlatában kialakult korszerűsítési módszerek – ha szerény mértékben is – hozzájárulnak annak az útnak a feltárásához, amely az elkövetkezendő évtizedek eredményesebb anyanyelvi oktatásgyakorlatához elvezet.

